

Gewone zeehonden *Phoca vitulina* Linnaeus, 1758 langs de Westkust

Ingrid Jonckheere

1. Inleiding

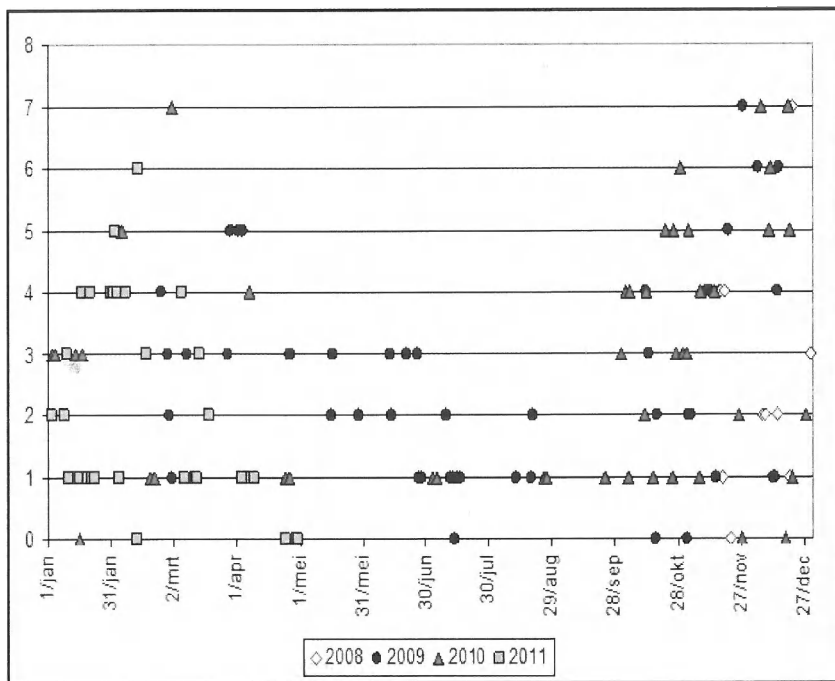
Sinds oktober 2008 vertoeven regelmatig een aantal gewone zeehonden langs de Westkust. Hun favoriete ligplaats is het strandhoofd nabij Ster der Zee maar je kan ze ook zien zwemmen voor het strand van De Panne en ook in de Havengeul en jachthaven van Nieuwpoort krijg je ze regelmatig te zien. Het aantal waarnemingen van deze soort is sinds 2008 bijna niet meer bij te houden. Zelf noteerde ik sindsdien 122 strandwandelingen te Koksijde met waarnemingen van de gewone zeehond (foto 1), enkele waarnemingen te Nieuwpoort en De Panne maar toch ook tientallen wandelingen zonder dat ik ze te zien kreeg. Tijd om mijn bevindingen en bedenkingen eens op papier te zetten.

Foto 1: Gewone zeehond *Phoca vitulina* – Koksijde
18 november 2008 (Foto: Ingrid Jonckheere)

2. Aantallen

Het aantal door mij waargenomen zeehonden per wandeling varieert tussen de 0 en de 7 exemplaren. Gedurende bepaalde periodes telde ik ongeveer dagelijks hetzelfde aantal dieren. Ik zag ze in alle seizoenen maar de meeste waarnemingen en de grootste aantallen noteerde ik telkens tussen september en april.

Grafiek: Aantal gewone zeehonden per wandeling - Koksijde - Ster der Zee

3. Wanneer komen ze?

Ze komen uitrusten op het strandhoofd bij Ster der Zee bij afgaand tij (foto 2), van zodra het eerste deel van het strandhoofd vrij is of bij opkomend tij en dan blijven ze tot het water bijna het volledige strandhoofd overspoelt. Soms zijn ze wat te vroeg en vertonen nog wat sociaal gedrag - we zouden het als 'spelen' kunnen aanduiden. Van zodra het water het gedeelte van het strandhoofd bereikt waar er brokstukken naast het strandhoofd liggen, blazen ze de aftocht. Bij hevige wind krijg ik ze zelden te zien en als ze wel in de buurt zijn dan lukt het hen door de stevige golfslag niet om rustig op het strandhoofd te liggen en vertrekken ze maar weer.

Wanneer het water nog maar een klein beetje is weggetrokken is het soms drummen om bijeen te liggen, van zodra het strandhoofd wat verder watervrij is liggen ze in kleine groepjes of in een rij achter elkaar.

Foto 2: Vijf gewone zeehonden – Koksijde 2 mei 2009 (foto: Ingrid Jonckheere)

Eenmaal ging ik op een zomeravond (22 augustus 2009) in het duister het strand op. Er was geen volk meer op de been want het regende en toen trof ik twee zeehondjes aan op het meest zeewaarts gelegen deel van het strandhoofd, wat me doet vermoeden dat ze ook 's nachts gebruik maken van het strandhoofd om uit te rusten en dat ze niet enkel het gedeelte van het strandhoofd dichtbij het strand benutten.

4. Hoe komen de zeehonden nu ineens langs de Westkust terecht?

Er zijn uit het verleden geen gegevens bekend over vaste rustplaatsen van zeehonden langs de Westkust, wel van net over de grens met Frankrijk (Rappé, 2009, p. 267). Wat wel gekend is, is dat de zeehondenkolonies in de zuidelijke Noordzee het goed doen. Ook werd er in 1998 aan onze kust gestart met het opvangen en vrijlaten van zeehonden in nood en is het plan Zeehond ondertussen uitgevoerd.

4.1. Kolonies in de zuidelijke Noordzee.

De dieren die bij ons waargenomen worden, zijn afkomstig van de kolonies in Zeeland, de Waddenzee, het estuarium van de Wash in Groot-Brittannië, de Goodwin Sands zandbank voor de kust van Zuid-Engeland en de Baai van de Somme in Noord-

Frankrijk. Wanneer de zeehonden niet langs de Westkust te zien zijn, pendelen ze waarschijnlijk tussen deze gebieden.

In het algemeen is er een stijgende trend in het aantal dieren in de zuidelijke Noordzee, nadat de zeehond er vrijwel uitgestorven was. De stijgende trend is te danken aan een betere waterkwaliteit, een betere wettelijke bescherming, maatregelen voor bepaalde types visserij, het beschermen van rustgebieden, immigratie van zeehonden uit andere delen van de Noordzee en het opvangen van zeehonden in nood die dan nadien weer terug vrijgelaten worden. (Van den Eynde & Al, 2007)

4.2.SeaLife center te Blankenberge

In België startte het Sealife center te Blankenberge in 1998 met de opvang en revalidatie van zeehondenpups. Zowel de gewone zeehond als de grijze zeehond *Halichoerus grypus* (foto 3) worden er regelmatig opgevangen.

In het begin werden de herstelde zeehonden vrijgelaten in Heist maar sinds kort en nadat de gemeente Koksijde maatregelen nam om de zeehonden te beschermen, worden de zeehonden nu ook vrijgelaten in Koksijde. De vrijgelaten jonge gewone zeehonden blijven vermoedelijk nog een tijdje in de buurt hangen. De grijze zeehonden zien we echter niet meer terug.

Foto 3: Grijze zeehond *Halichoerus grypus* – Bass Rock (GBR)
april 2011 (foto: Ingrid Jonckheere)

4.3. Plan zeehond

Het in 1993 door Natuurpunt vzw opgezette en ondertussen uitgevoerde Plan zeehond, waarbij concrete maatregelen werden genomen om een betere milieukwaliteit en duurzame natuur te bekomen in en rond de IJzermonding werpt ook duidelijk zijn vruchten af.

5. Rustplaatsen langs de Westkust

Indien op een plaats geen jongen geboren worden, maar wel zeehonden op het droge komen rusten, dan spreekt men niet van een kolonie maar van een rustplaats.

Blijkbaar zijn de zeehonden erg honkvast in het kiezen van hun rustplaats. Het is toch opvallend dat ze telkens terug naar het strandhoofd nabij Ster der Zee terugkeren. Een paar honderd meter in de richting van Koksijde bevindt zich nog een strandhoofd met dezelfde lengte, en nog nooit zag ik daar een zeehond liggen. Je kan ze ook regelmatig zien rusten in de IJzermonding, ter hoogte van de schuine helling te WSKLUM of BLOSO. Mogelijk pendelen een aantal van de zeehonden heen en weer tussen het strandhoofd aan Ster der Zee en de haven van Nieuwpoort. Toch gaat het vaak om andere dieren die op deze plaatsen gezien worden; zo werden op 21 december 2008 in totaal 16 dieren waargenomen, 9 in de haven van Nieuwpoort en op hetzelfde ogenblik 7 te Koksijde. (Waarnemingen Diederik d'Hert en Jan Haelters)

Er was eind 2008 ook een tijdlang zowat dagelijks een zeehondje met een vishaak in zijn snoet te zien op het strandhoofd te Koksijde.

6. Gedrag

Wat me al dikwijls opviel is dat wanneer er veel volk staat te kijken de dieren langer wachten om zich op het strandhoofd neer te vlijen. Eenmaal ze dan toch besloten hebben om wat te rusten blijven ze van op het strandhoofd de waterlijn volgen zodat ze bij verstoring snel het water in kunnen. De zeehonden lijken dan ook onrustig, liggen wat meer rechtop, openen hun ogen vaker en begeven zich zo nu en dan terug het water in. Ik kan hun onrust begrijpen want de meeste toeschouwers hebben maar weinig respect voor deze dieren. Het spannen van een afsluitingskoord en het plaatsen van enkele infoborden heeft niet veel effect op het gedrag van bepaalde mensen. Ze proberen van zo dichtbij als mogelijk foto's te nemen, laten hun honden op het strandhoofd lopen, proberen dichtbij te gaan om de dieren te aaien en van zodra het getij het toelaat om achter de afsluiting door te lopen doen ze het ook. Tijdens de zomermaanden is er ook verstoring door watersporters, vooral door kitesurfers (eigen waarnemingen van Guido Rappé en medemedelingen aan hem van strandredders).

Op dagen met minder volk in de buurt of momenten dat ik er alleen stond te kijken, durfden de zeehonden al eens meer risico te nemen. Er waren al dagen dat ik met zekerheid kon zeggen dat ik sneller naar hen toe kon lopen - indien ik dat gewild had - dan dat zij in het water konden glijden. Ze waren dan ook een stuk rustiger, ze lagen languit op het strandhoofd, deden zo nu en dan eens een oog open zonder zich op te richten en soesden rustig verder, soms meer dan een uur, om zich dan toch even te verplaatsen en nog wat verder te soezen.

Om zich voort te bewegen op het strandhoofd maken ze gebruik van hun voorste flippers, zo bobberen ze, want zo heet deze manier van voortbewegen, over de strandhoofden of ze laten zich glijden van een hellend stuk. Kleine obstakels vormen geen probleem om over heen te geraken (foto 4). Het lijkt wat ongelukkig maar het gaat toch vlotjes.

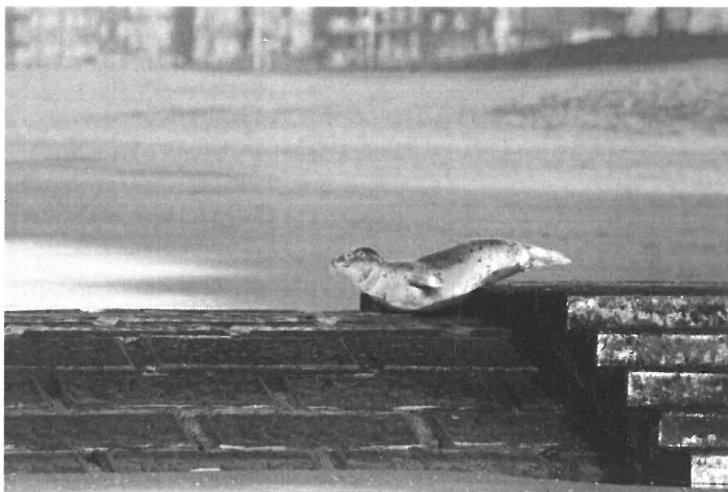

Foto 4: Gewone zeehond in beweging – Koksijde 6 december 2010 (foto: Ingrid Jonckheere)

Meestal liggen ze vredig bij elkaar al zag ik wel eens dat er eentje een mep van een flipper kreeg wanneer hij/zij te opdringerig werd.

7. Beschermingsmaatregelen

De dieren vormen een toeristische attractie en de gemeente Koksijde wil ze hier graag houden. Daartoe werd een voorlichtingscampagne opgezet met een viertalige folder en infobord op de zeedijk, een bondige website en posters in het visserijmuseum (Rappé, 2009), waarin naast wat biologische gegevens over de zeehond, ook een aantal

gedragsregels voor het publiek worden meegegeven. Er zullen echter meer dwingende maatregelen nodig zijn, want er is nog steeds tamelijk wat verstoring, en enkele dieren verdrongen bij recreatieve visserijactiviteiten op het strand... Willen we de zeehonden in Koksijde niet kwijt geraken, dan zullen er ook daaromtrent maatregelen moeten genomen worden.

De gemeente Koksijde maakt plannen om de toeschouwers op afstand te houden. De symbolische koordafsluiting die tot nu toe gebruikt werd, wordt niet genoeg gerespecteerd en er is geen toezicht om overtreders tot de orde te roepen. Binnenkort zullen palenrijen geplaatst worden om een degelijke en definitieve beschermingszone te voorzien. Maar niet enkel de toeschouwers vormen een bedreiging voor de zeehonden. De visserij en de netten van de strandvisserij hebben een nog grotere impact.

De stranding van 5 dode zeehonden, die op de website van BMM gemeld zijn voor de maanden maart en april 2011 en vermoedelijk uit de bijvangst van de visserij komen zijn weinig hoopgevend.

Ook sneuvelen er al enkele zeehonden in netten die door de strandvisserij in de buurt van het strandhoofd te Koksijde geplaatst werden. Een zeehond werd dood aangetroffen in een net op 3 januari 2010 (foto 5), en in 2008 was ook al een zeehond verdrongen in een net geplaatst in de haven van Nieuwpoort. Andere dode zeehonden, waarvan onderzoek later uitwees dat ze verdrongen waren, spoelden aan in of om Koksijde, maar het vistuig waarin ze verdrongen waren, kon niet bepaald worden. In Zuydcoote, net over de grens, verdrong een zeehond in een strandnet op 21 januari 2010.

Voorlopig werd er door het gemeentebestuur beslist om zowel links als rechts 350 meter van het strandhoofd waar de zeehonden vertoeven een visverbod op te leggen.

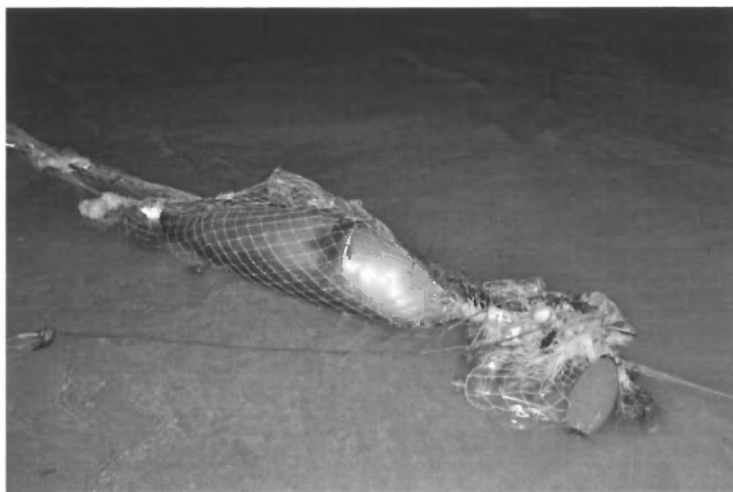

Foto 5: Gewone zeehond die verdrong net naast het strandhoofd Ster der Zee (Koksijde) op 3 januari 2010 (foto: J. Haelters/KBIN)

8. Slot

Of deze maatregelen voldoende zullen zijn en de zeehonden het strandhoofd te Koksijde zullen blijven verkiezen, zal de toekomst uitwijzen. Telkens ik de zeehonden verlaat, denk ik dat het misschien de laatste keer was dat ik ze zag en kijk ik nog even achterom bij het weggaan. Tot nu toe kwamen ze steeds terug, laat ons hopen dat het zo blijft.

Dank aan Jan Haelters, Francis Kerckhof en Guido Rappé voor het doorgeven van artikels en gegevens en het aanvullen en nalezen van de tekst.

Summary

Since 2008 a small but resident group of harbour seals *Phoca vitulina* stays at the western part of the Belgian coast, with a maximum count of 16. Two places are favoured by the seals: the estuary of the small river IJzer at Nieuwpoort and a groyne on the North Sea beach at Koksijde. The author presents her observations at the latter spot. She illustrates the local behaviour of the seals, points out the problems with the public and stresses the need for adequate measures to reduce disturbance and bycatch by set nets on the beach.

The return of the seals (well known to elderly fishermen up to the 1960s) fits in the general picture of recovery in the southern North Sea.

Literatuur

RAPPÉ G., 2009. De Zee van Toen. Een historisch-ecologische verkenning van de zuidelijke Noordzee (1930-1980), uit de mond van Vlaamse vissers. Brugge, prov. West-Vlaanderen, 463 p.

RAPPÉ G., 2009. Onze zeehonden-Nos phoques-Our seals. Folder van de gemeente Koksijde, 6 blz. (Kan afgehaald worden op <http://bezoeker.koksijde.be/product.aspx?id=1950>)

VAN DEN EYNDE, D., KERCKHOF, F., FRANCKEN, F., HAELTERS, J. & LAUWAERT, B., 2007. Ontwikkeling van de zandbank ter hoogte van Heist: Eindrapport. Rapport in opdracht van de Minister van Wetenschapsbeleid, BMM/KBIN, ZAHE//DVDE/200710/NL/ER, 101 p.)

Website: <http://www.mumm.ac.be/NL/index.php>

Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 42
8970 Koksijde
Ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be